

УДК 372.878:93

Мамытова Айзат Жумагазиевна*И. Арабаев атындагы КМУнун искусство жана дизайн факультетинин музыка кафедрасынын ага окутуучусу***Кенжебекова Назира Анаркуловна***И. Арабаев атындагы КМУнун искусство жана дизайн факультетинин музыка кафедрасынын магистранты***БОЛОЧОК МУЗЫКА МУГАЛИМИНЕ КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР****Мамытова Айзат Жумагазиевна***старший преподаватель кафедры музыки факультета искусств и дизайна КГУ им.И.Арабаева***Кенжебекова Назира Анаркуловна***магистрант кафедры музыки факультета искусств и дизайна КГУ им. И.Арабаева***ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К БУДУЩИМ УЧИТЕЛЯМ МУЗЫКИ****Mamytova Aizat Jumagazievna***Teacher of the music department of the faculty of art and design of KSU named after I. Arabaev***Kenjebekova Nazira Anarkulovna***Magistr of the music department of the faculty of art and design of KSU named after I. Arabaev***PROFESSIONAL REQUIREMENTS K BUDUSCHIM UCHITELYAM MUSIC**

Аннотация. Кыргызстанда билим берүү системасынын өркүндөтүлүшү мугалимдердин сапатын жогорулатуу менен тыгыз байланыштуу. Айрыкча, музыка мугалими окуучуларга эстетикалык тарбия берүүдө маанилүү ролду ойнойт. Бул макалада болочок музыка мугалимине коюлуучу негизги талаптар, анын кесиптик даярдыгы жана компетенттүүлүгү талдоого алынат. Бул макалада болочок музыка мугалимине коюлуучу негизги талаптар каралат. Музыка мугалими педагогикалык чеберчиликке, музыкалык билимге, чыгармачылык жөндөмгө жана инновациялык окутуу ыкмаларына ээ болушу керек. Ошондой эле, ал психологиялык жана коммуникативдик көндүмдөрүн өркүндөтүп, заманбап технологияларды пайдалануу менен билим берүү процессин натыйжалуу жүргүзүүгө тийиш. Макалада мугалимдин кесиптик даярдыгы, окуучулар менен иштөө ыкмалары жана маданий тарбия берүү жаатындагы ролу талдоого алынат. Музыка мугалиминин компетенциясын жогорулатуу жалпы билим берүүнүн сапатын арттыруунун маанилүү фактору болуп саналат.

Негизги сөздөр: музыка, кесиптик чеберчилик, эмоция, теориялык билим, технологиялык прогресс, инновациялык усул, руханий маданият ж.б.

Аннотация. Совершенствование системы образования в Кыргызстане тесно связано с повышением квалификации учителей. В частности, важную роль в обеспечении эстетического воспитания учащихся играет учитель музыки. В данной статье анализируются основные требования к будущему учителю музыки, его профессиональная подготовка и компетентность. В данной статье рассмотрены основные требования к будущему учителю музыки. Учитель музыки должен обладать педагогическими навыками, музыкальными знаниями, творческими способностями и инновационными методами обучения. Также он должен совершенствовать свои психологические и коммуникативные навыки и эффективно проводить учебный процесс с использованием современных технологий. В статье анализируется профессиональная подготовка учителя, методы работы со студентами, роль культурного образования. Повышение компетентности учителей музыки является важным фактором повышения качества общего образования.

Ключевые слова: музыка, профессиональное мастерство, эмоция, теоретические знания, технический прогресс, инновационный метод, духовная культура и т. д.

Annotation.

improvement of the qualifications of teachers. In particular, a teacher's music plays an important role in ensuring the aesthetic education of students. In this article, the main requirements for the future music teacher, his professional training and competence are analyzed. The main requirements for future music teachers are considered in this article. A music teacher must have pedagogical skills, musical knowledge, creative abilities and innovative teaching methods. Also, he must improve his

ern technologies. The article analyzes the professional training of teachers, the method of working with students, the role of cultural education. Increasing the competence of music teachers is an im

Key words: music, professional skill, emotion, theoretical knowledge, technical progress, innovative method, spiritual culture, etc. d.

Билим берүү – коомдун өнүгүшүнө жана маданий баалуулуктардын сакталып, муундан муунга өтүшүнө негиз боло турган негизги факторлордун бири. Өзгөчө, искусство жана маданият тарбиясы балдардын чыгармачылык жөндөмдөрүн өнүктүрүүгө, эстетикалык көз карашын калыптандырууга жана жалпы интеллектуалдык деңгээлин жогорулатууга чоң салым кошот. Бул багытта музыкалык билим берүү өзгөчө орунга ээ. Анткени музыка адамдын эмоционалдык дүйнөсүнө, руханий дүйнө таанымына жана маданий аң-сезимине түздөн-түз таасир эткен өнөр тармагы болуп саналат.

Музыка — бул маданияттын ажырагыс бөлүгү жана ар бир коомдун руханий байлыгы. Ошондуктан, келечектеги музыка мугалимдерине коюлуучу талаптарды аныктоо билим берүүнүн сапатын көтөрүүдө маанилүү роль ойнойт.

Башталгыч мектепте музыкалык маданияттын, музыкалык билим берүүнүн негиздери түптөлөт. Башталгыч музыкалык билим берүү балдарды музыкалык искусствонун эң мыкты үлгүлөрү менен тааныштыруу, музыканын негизги билимдерин өздөштүрүү процесси жана натыйжасы катары түшүнүлөт. Башталгыч мектепте мектеп окуучуларынын музыкалык маданиятын, алардын руханий маданиятынын бир бөлүгү катары калыптандыруу максаты конкреттештирилген. Бул процесстин негизги компоненттери искусствого жана жашоого болгон эмоционалдык бир бүтүн мамиле; музыкалык искусствонун моралдык-эстетикалык маңызына адекваттуу музыкалык кабылдоо; композитордун, аткаруучунун жана угуучунун рухий-чыгармачылык мамилелеринин көрүнүшү катары чыгармачылык ишмердиктин тажрыйбасы. Жалпы билим берүүчү мектептин төмөнкү класстарында музыка сабагы

балдардын фантазиясын өнүктүрүүнү, жаратылыштын формалары менен искусствонун түрлөрүнүн байланышын түшүнүү жөндөмүн өнүктүрүүнү камтыйт. Ошентип, музыкалык билим берүүнүн натыйжаларынын компетенттүүлүгүнө негизделип, кызматташуу, сынчыл ой жүгүртүү, баарлашуу жана өз алдынчалык көндүмдөрүн калыптандырууга, «Музыка» предмети боюнча башталгыч билим берүүнүн артыкчылыктуу педагогикалык технологияларын жана методдорун өнүктүрүүгө багытталган [1, 23-б.].

Музыка мугалими – бул жөн гана сабак өтүүчү адам эмес, бул байлыкты кийинки муундарга жеткирүүчү негизги көпүрө болуп саналат. Ал окуучулардын өнөр дүйнөсүнө жол көрсөтүүчү, чыгармачылыкка шыктандыруучу жана маданиятты сүйүүгө үндөөчү инсан. Ошондуктан, болочок музыка мугалимине коюлуучу талаптардын актуалдуулугу ар дайым жогорку деңгээлде сакталат.

Бүгүнкү күндө технологиянын өнүгүшү, билим берүү системасынын өзгөрүшү жана окутуунун жаңы ыкмалары мугалимдин ролун дагы да кеңейтип, ага коюлуучу талаптарды да өзгөртүүдө. Музыка сабагы окуучуларга ырдоону, музыкалык аспаптарда ойноону же ноталарды окууну үйрөтүүдөн гана турбайт. Ал аркылуу балдар эстетикалык тарбия алышат, чыгармачылык ой жүгүртүүсү өнүгөт жана эмоцияларын эркин билдирүүгө үйрөнүшөт. Демек, музыка мугалими ар тараптуу билими бар, жаңычыл жана чыгармачыл адам болушу шарт. Ошол себептен, болочок музыка мугалимине коюлуучу талаптарды аныктоо жана алардын актуалдуулугун талдоо бүгүнкү билим берүү тармагында өтө маанилүү маселе болуп эсептелет.

Музыка сабагы окуучулардын чыгармачылык жөндөмдөрүн өркүндөтүп, эстетикалык тарбия берүүгө жана маданий аң-се

зимди калыптандырууга чоң салым кошот. Ошондуктан, болочок музыка мугалимине коюлуучу талаптар темасы бүгүнкү күндө абдан актуалдуу. Себеби, заманбап коомдо билим берүү тармагы тездик менен өзгөрүп, жаңы технологиялар, окутуу методикалары жана инновациялык ыкмалар өнүгүп жаткан мезгилде музыка мугалимдеринин да даярдык деңгээлине болгон талаптар жогорулап жатат. Музыкалык билим берүү коомдун маданий өнүгүүсүндө да маанилүү роль ойнойт. Жаңы технологиялардын, педагогикалык методдордун пайда болушу менен музыка мугалимдеринен жаңы көндүмдөр жана адаптация жөндөмдүүлүгү талап кылынат. Бул тема келечек муундарга сапаттуу билим берүүдө актуалдуу бойдон калууда. Андыктан жогоруда айткандай музыка мугалиминин коомдогу орду жана миссиясы абдан маанилүү жана көп тараптуу. Музыка мугалимдери коомдо музыкалык билим берүүнүн жана маданияттын өнүгүшүнө чоң салым кошушат. Алар окуучуларга музыкалык билим берүү менен гана чектелбестен, ошондой эле коомдук иш-чараларда, фестивалдарда жана концерттерде активдүү катышып, музыкалык маданиятты жайылтууга жардам беришет. Ошону менен катар окуучулардын эстетикалык сезимдерин жана эмоционалдык интеллектин өнүктүрүүгө, музыка аркылуу адамдардын эмоцияларын түшүнүүгө, өзүн-өзү билдирүүгө жана башкалар менен байланышууга үйрөтүшөт, чыгармачылыкты жана инновацияны өнүктүрүүдө маанилүү роль ойношот. Алар окуучуларды музыкалык эксперименттерге, импровизацияга жана жаңы идеяларды иштеп чыгууга шыктандырышат.

Музыка мугалимдери окуучулар арасында социалдык байланыштарды түзүүгө жардам беришет. Музыка – бул адамдарды бириктирген күчтүү курал, жана мугалимдер бул байланыштарды өнүктүрүүдө маанилүү роль ойношот.

Болочок музыка мугалимине коюлуучу талаптардын актуалдуулугу билим берүү системасынын өнүгүшүнө, технологиялык прогресске жана коомдун маданий тарбиясына байланыштуу. Ошондуктан, жаңы муундагы музыка мугалимдери жогорку кесиптик деңгээлге жетишүү үчүн заманбап билим берүү методдорун, инновациялык ыкмаларды жана өз алдынча өнүгүү мүмкүнчүлүктөрүн колдонушу керек.

Учурдагы билим берүү системасы окутуунун инновациялык ыкмаларына басым жасап, мугалимдерден чыгармачыл жана көп

багыттуу компетенцияларды талап кылат. Музыка сабагы кадимки академиялык предметтерден айырмаланып, окуучулардын эмоциялык дүйнөсүн калыптандырууга чоң таасир этет. Ошондуктан, болочок музыка мугалимдери заманбап методдорду үйрөнүп, жаңы технологияларды өздөштүрүп, чыгармачылык изденүүгө даяр болушу керек.

Технологиянын өнүгүшү жана санариптик билим берүү технологиялар билим берүү процессинде кеңири колдонулуп, мугалимдердин ишин жаңы деңгээлге чыгарып жатат. Болочок музыка мугалими интерактивдүү доскаларды, атайын музыкалык программаларын, онлайн платформаларды жана санариптик аспаптарды, компьютердик музыкалык программаларды колдоно билүүгө тийиш. Бул ыкмалар окуучулардын сабакка болгон кызыгуусун арттырып, билим берүү процессин натыйжалуу кылат.

Көп тармактуу компетенциялардын зарылдыгы. Музыка мугалими бир гана музыкалык билимге ээ болбостон, педагогика, психология жана маданий билимдер боюнча да терең түшүнүккө ээ болушу керек. Окуучулардын ар түрдүү жөндөмдөрүн жана мүнөздөрүн эске алуу менен аларга жекече мамиле жасоо маанилүү. Мындан тышкары, мугалим балдардын чыгармачылык потенциалын ачып, аларды өнүктүрө билүүгө жөндөмдүү болушу шарт.

Музыка мугалиминин кесиптик жана жеке сапаттарына болгон талаптар:

- **Кесиптик чеберчилик жана чыгармачылык.**

Музыка мугалими жогорку деңгээлде музыкалык билимге ээ болуп, аспаптарда ойной билүү, вокалдык жөндөмгө ээ болуу жана теориялык билимдерди өздөштүрүү талаптарына жооп бериши керек. Мындан тышкары, мугалим өз алдынча музыкалык чыгармаларды жаратуу жана окуучулар менен биргеликте чыгармачылык ишмердүүлүктү уюштуруу жөндөмүнө ээ болуусу маанилүү.

- **Ишенимдүү жана шыктандыруучу лидер болуу.**

Музыка мугалими окуучулары үчүн шыктандыруучу жана мотивация берүүчү адам болушу зарыл. Музыка – бул эмоция, демек, мугалим өзүнүн энергиясы жана өнөрү менен окуучуларды шыктандырып, аларды чыгармачылыкка жетелеши керек.

- **Жаңычылдыкка жана өз алдынча өнүгүүгө умтулуу.**

Азыркы билим берүү системасында мугалимдерден үзгүлтүксүз өнүгүү жана жаңы

билимдерди алуу талап кылынат. Болочок музыка мугалими ар дайым өзүнүн кесиптик деңгээлин жогорулатып, заманбап билим берүү методикасын үйрөнүүгө жана иш жүзүндө колдонууга аракет кылышы керек.

- Окуучуларды шыктандыруу жана алардын чыгармачылыгын өнүктүрүү жөн дөмү;

- **Эл аралык билим берүү стандарттарына шайкештик.**

Музыка мугалимдеринин даярдыгы эл аралык билим берүү стандарттарына ылайыкташтырылышы керек. Музыка – бул дүйнөлүк маданияттын бир бөлүгү болгондуктан, мугалимдер дүйнөлүк музыка тарыхын, ар кандай стилдерди жана маданияттарды билүүсү керек. Ошондой эле, ар кайсы өлкөлөрдөгү музыкалык билим берүү тажрыйбаларын өздөштүрүү жана аларды иш жүзүндө колдонуу заманбап мугалим үчүн чоң артыкчылык болуп саналат.

Бүгүнкү күндө музыка мугалимдерин даярдоодо жана балдарга эстетикалык билим берүүдө бир катар көйгөйлөр бар. Алардын катарына төмөнкүлөр кирет:

- Теориялык билим менен практикалык даярдыктын ортосундагы ажырым;
- Инновациялык окутуу усулдарынын жетишсиздиги;
- Музыкалык билим берүүгө жетиштүү көңүл бурулбагандыгы;
- Музыка сабагына керектүү аспаптар менен камсыздоодогу көйгөйлөр.
- Башталгыч класстарда музыка сабагын музыка боюнча адис эмес мугалимдердин бериши;
- Жалпы орто билим берүүчү мектептерде музыка сабагынын кадимки сабак катары эмес 2-орунга коюлуп каралышы.

Чечүү жолдору:

- Окуу программаларына заманбап методикаларды киргизүү;
- Музыка мугалимдери үчүн үзгүлтүксүз кесиптик өнүгүү курстарын уюштуруу;
- Практикалык сабактардын санын көбөйтүү;
- Мамлекеттик деңгээлде музыкалык билим берүүгө колдоо көрсөтүү.

Музыка сабагын уюштурууда окуучулардын чөйрөсүн түзүү да мааниге ээ. Күтүлгөн натыйжага жетүүнүн маанилүү фактору болуп окуучулардын чөйрөсүн түзүү эсептелет. Чөйрө деген – көп сандагы компоненттердин болушу: “Музыка” кабинети, салтанаттуу жыйындар залы, музыка жана искусствонун башка түрлөрүнө

арналган стенддер, мектептин музыкалык билим берүү менен байланыштуу сабактардан тышкары иш-чараларды уюштуруу жана өткөрүү боюнча ишмердүүлүгү – окуучулардын концерттик иштерин, окуучулар музыкалык номерлерди көрсөтүүгө тийиш болгон класстан тышкары иш-чараларды уюштуруу. Сабак учурунда окуучуларды жүйөлөй турган окуучулардын чөйрөсүн түзүү жаңы педагогикалык мамилелер менен технологияларды колдонуу зарылдыгын талап кылат. Инсандык-багытталган окутуу системасында анын кызматы менен уюштуруу формасы өзгөрүүгө дуушар болот. Сабак мугалимдин окуучулар менен, окуучулардын өз ара чыгармачыл баарлашуусуна айланат. Окуучуларда түйүндүү жана предметтик компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга өбөлгө түзүүчү инновациялык технологияларды практикага киргизүү зарыл. Окутууда өнүктүрүүчү окутууну киргизүү аркылуу жүзөгө ашырылган инсандык-багытталган мамилени, маалыматтык-коммуникативдик, оюн технологияларын колдонуу сунуш кылынат [2, 20-21-66.].

Мектептин музыка сабагындагы музыкалык сабаттуулуктун ролу жөнүндөгү заманбап көз караштар бул багыттагы практика сыяктуу эле бир-бирине карама-каршы келет. Чечүүчү нерсе, албетте, тигил же бул методист, теоретик же практик орто мектепке карата музыкалык сабаттуулук деген терминдин маңызын кандай түшүнөөрүндө. [3, 182-6].

Демек, музыка мугалимине коюлуучу талаптар заманбап билим берүү талаптарына ылайыкташтырылышы, музыкалык жактан сабаттуу болушу керек. Ал кесипкөй, чыгармачыл, сабаттуу жана заманбап педагогикалык технологияларды билген инсан болушу шарт. Музыкалык билим берүүнүн өркүндөтүү – жалпы билим берүү системасын өнүктүрүүнүн маанилүү бөлүгү болуп саналат.

Болочок музыка мугалимине коюлуучу талаптардын актуалдуулугу бүгүнкү билим берүү тармагында чоң мааниге ээ. Технологиянын өнүгүшү, билим берүүнүн инновациялык ыкмаларынын колдонулушу жана чыгармачылыктын жогорку деңгээлде бааланышы – бул мугалимдердин жаңы муунун даярдоодо эске алына турган негизги факторлор. Музыка мугалими заманбап билим берүү системасынын талабы боюнча сараптык технологияларды, чыгармачылык методдорду жана окутуунун эффективдүү

ыкмаларын колдоно билиши керек. Ошондуктан, болочок музыка мугалими көп кырдуу билимге жана чыгармачылык жөндөмгө ээ болуп, заманбап мугалимдин бардык талаптарына жооп бере алгыдай деңгээлде даярдалышы зарыл.

Музыка мугалими билим берүү тармагында өзгөчө орунду ээлейт. Ал окуучулардын музыкалык билим алуусун гана камсыз кылбастан, алардын эстетикалык табитин, чыгармачылык жөндөмдөрүн жана социалдык көндүмдөрүн өнүктүрүүгө чоң таасир этет. Заманбап музыка мугалими кесиптик даярдыкка, чыгармачылыкка, инновациялык педагогикалык усулдарды колдонууга жана окуучулар менен эффективдүү иш алып барууга жөндөмдүү болушу керек.

Музыка мугалиминин педагогикалык ишмердүүлүгү жалпы билим берүү системасынын өнүгүшүнө түздөн-түз байланыштуу. Ошондуктан, музыка мугалимдерин даярдоо жана алардын кесиптик деңгээлин жогору

латуу заманбап билим берүү саясатынын маанилүү багыттарынын бири болуп саналат.

Музыка мугалими жогорку педагогикалык жана музыкалык билими бар, методикалык көндүмдөргө ээ, окуучулардын кызыгуусун ойготуп, алардын чыгармачылык өнүгүшүнө шарт түзө билген инсан болушу керек. Ошондой эле ал заманбап технологияларды колдонуп, окутуунун инновациялык ыкмаларын өздөштүрүүгө тийиш. Мугалимдин маданий, коммуникативдик жана психологиялык даярдыгы да чоң мааниге ээ, анткени ал окуучулар менен ийгиликтүү иш алып баруу үчүн негизги факторлордун бири болуп саналат.

Жыйынтыктап айтканда, музыка мугалими өзүнүн кесиптик деңгээлин тынымсыз жогорулатып, чыгармачылык жана педагогикалык компетенцияларын өнүктүрүү менен заман талабына жооп берген адис болууга умтулушу керек. Бул билим берүү системасынын сапатын жогорулатууга жана коомдун маданий деңгээлин көтөрүүгө салым кошот.

Адабияттар:

1. Кыргыз республикасынын билим берүү жана илим министрлиги. Кыргыз билим берүү академиясы. Кыргыз республикасынын мектептеринде 1-4-класстарда музыка предметин окутуунун стандарты (2022).
2. Кыргыз республикасынын билим берүү жана илим министрлиги. Жалпы билим берүү уюмдарынын 5-7-класстар үчүн “Музыка” боюнча предметтик стандарт. Бишкек-2022.
3. О.А. Апраксина “Методика музыкального воспитания в школе”, учеб. Пособие для студентов пед. институтов по спец. “Музыка и пение”. – М.: Прос. 1983